

הישיבה המאהושים-ותשע של הכנסת השלישית

יום שני, י' חשון תשי"ז (15 אוקטובר 1956)
ירושלים, בנין הכנסת, שעה 16.07

מדיניות חוץ ובטחון

הודעת ראש הממשלה

היו"ר י. שפרינצק:

אני מתכבד לפתוח את הישיבה המאהושים-ותשע של הכנסת, הסעיף הראשון בסדר-היום — הודעת הממשלה, רשות-הריכור לראש הממשלה.

ראש-הממשלה ד. בן-גוריון:

אדוני היושב-ראש, לפני הכל — עלי להרכיב ראשי ביגונו, באבל, באהבה ובהערצה לחללי צבא-ההגנה לישראל אשר חירפו נפשם למות בשבועות האחרונים, בהגינם על בטחוננו ובהוכיחם לאויבינו כי אין דם ישראל הפקר בארצו. לאמהות ולאבות ולכל קרובי הלוחמים העשויים ללא חת אני שולח השתתפות עמוקה ונאמנה באבלם הכבד. אבידתכם היקרה — אין לה נחמומין ושלומיני. ינון ויבתיק זכר בניכם הנאהבים והקדושים בתולדות עמנו כסמל המסירות, הגבורה ואהבת ישראל.

(הכנסת מכבדת את זכר החללים בקימה)

חברי הכנסת, היה בדעתי תחילה למסור סקירה מקפת שתכלול גם פעולות הממשלה כשטח הכלכלה, החינוך והבריאות, אולם בהניחי שהוויכוחים בימים אלה יתרכזו אך ורק בשאלות מדיניות, החלטתי להסתפק הפעם בסקירה מדינית, וחבא סקירה מיוחדת על שאר העניינים ועליהם יתקיים ויכוח נפרד.

שנת תש"ז הייתה שנת מפנה במצב בטחוננו ובמעמד הבינלאומי של המזרח התיכון. השנה נפתחה בעיסקה הצבית אשר הזרימה נשק כבד מכל המינים — מטוסים קרב, מפציצים, תותחים, טנקים כבדים, אניות-משחתה ובמלוחות — מהגוש הסובייטי לרוון סתתימה והיא סתתימה מצוללת טואץ, לפי דוברי הגוש הסובייטי נעשה כל זה אך ורק למען הגברת השלום באזור. אולם התוצאה המעשית היא כי המתרחות במזרח התיכון ובעולם כולו גברה, וגדלה לאין-שיעור הסכנה לישראל. כי הרוון המצרי, כאשר שליטי ערב, לא הפסיק אף פעם התכונה הקוחחנית לקראת סיבוב שני נגדנו, אם כי כלפי עתונאי חוץ ושליחי או"ם העמיד מומן לזמן פנים של שחר שלום. אבל כשניסתה בשנה שעברה מעצמה גדולה, ואחר-כך גם המוכיר הכללי של או"ם להביאו לידי שיפור היחסים עם ישראל — נתקלו שניהם בסירוב מוחלט.

תגרות-הדמים על הגבולות רבו בעקבות גיוס חבורות מצריות בשם פידאיון על-ידי ממשלת מצרים והקמת חבורות אלה בכל ארצות ערב, ביחוד ברצועת עזה ובתחומי המלוכה ההאשמית. התחבורות חודרות מומן לזמן לגבול ישראל, לפעמים בעומק רב למדי, ורצועות עוברים ושבים, עובדים בשדה, נשים וילדים בבתיהם וכל מי שנתקל בדרכם, יהודים ובני מעצמות.

בסקירה על הבטחון שמסרתי בכנסת ביום 22 באפריל שנה זו, ציינתי כי "מאבקנו ומאמצינו המתמידים לקיום הבטחון והשלום — יתכן שהם מתקרבים לתחנה מכרעת ואולי

גורלית; והקו הנקוט בדינו הוא להעלות בלי הרף כושר התגוננותנו ולחתור בלי לראות לשלום יציב עם שכנינו. עמדת הממשלה כי יש לשמור על השלום, ולו גם שלום רעוע, כל זמן שהדבר תלוי בנו, ונוכח הסכנה הגדולה מצד רוון מצרים ובעלי בריחה עלינו לשקוד על הגברת כוחו של צבא-ההגנה לישראל ולרכוש נשק אשר ירתיע את האויב — עמדה זו מצאה לה מתנגדים גם בקרב חוגים אחראים שאינם כרגיל ששים לקרב. לאחר שמסרתי בתחילת ינואר שנה זו סקירה על מצב הבטחון, טען ראש האופוזיציה מטעם הצינונים הכלליים, יידי מר פרץ ברנשטיין: "ראש הממשלה חוזר על הצהרתו האומרת כי לעומת זיונה של מצרים עלידי הממשלה הסובייטית לא תקום ולא תהיה מלחמה יזומה." והוא שאל: "הנמתין עד שהם יתחילו במלחמה או לא נמתין? ואם רוצים אתם לקרוא לאי-המתנה זו מלחמה יזומה, או מלחמה מונעת, או בשם אחר — אותי אין זה מעניין, כי לא זוהי השאלה. השאלה היא אחרת ועליה נתנו את התשובה: לא נמתין. ובעוד שאי-נחנו, הצינונים הכלליים, אמרנו: אל נמתין, אמרה הממשלה: לא, אנחנו לא נתחיל בעצמנו — הממשלה נרתעה מההכרעה החמורה — אבל אז צריך היה להעמיד לעומת הסירוב הזה איוו פרספקטיבה מה כן לעשות. מה היתה הפרספקטיבה — לרכוש נשק; הסיכויים לקבל נשק, על-כילפנים במידה מסויקה ובאותם סוגי הנשק הקובעים בקרב — לא היו מזהי רוב ביותר. על-כילפנים, עד היום לא שמענו בבטחון שנקבל אפילו חלק ממנו."

וכששה חדשים אחרי כן, ב-19 ביוני שנה זו, חוזר על טענות אלה דובר נכבד שני מטעם הצינונים הכלליים, מר אלימלך רימלט, ושאל אותה השאלה המרה: "איר נוכל להתגבר על הפער הרגאי הזה בציוו — פער גדל והולך — בלי מלחמת מנע, בלי פתיחת מלחמה יזומה?"

ואיני אומר שלא היה יסוד לשאלה זו. הרוון המצרי ונושאי כליו הכריזו בגלוי כי הוא מתכוון להסל את ישראל, ולא עוד אלא שההדיע כי "אינו לוחם בישראל בלבד, אלא גם ביהדות הבינלאומית ובהון היהודי" — נוסחאות המוכרות לנו היטב מנאומיו של היטלר. ולא ייפלא אם גם אנשים שאינם שטופים אחרי מלחמה היו סבורים, כי אין לנו מנוס אלא להקדים פני הרעה ולצאת מלחמה על הרוון הפאשיסטי שבקהיר. כל עוד הצבא המצרי לא הפסיק לעכל הנשק הרב שנתקבל מהגוש הסובייטי. חברי הממשלה ואנכי לא קיבלנו דעה זו. אנו מחייבים הגנה עצמית, ואם ניתקף נילחם בכל הכוח שבידינו עד הסוף, כלומר, עד הנצחון. אבל אנו יודעים כל נראות המלחמה והריסותיה בנפש ובכרוש, אין אנו סבורים כי מלחמות פותרות בעיות היסטוריות בכללן — בכל אופן לא פתרון של קיימא, ולכן אין אנו ששים לקרב.

נוכח האיום המצרי המחריף ראינו חובה לעצמנו לעשות מאמצים נואשים לחוק ציוודו של צבא-ההגנה לישראל כדי

ישיבה קס"ט, י' חשוון תשי"ו (15 אוקטובר 1956)
— מדיניות חוץ ובטחון (בן-גוריון) —

ואין אנו רוצים בכלל בהריגת בני-אדם, בני איה עם שהוא, ואם הצלחנו למנוע עד עכשיו האסון הזה, במשך שנה רבת-חרדות זו, אינני יודע מה יאמר על כך ההיסטוריון הבא, אבל אני מרגיש סיפוק עמוק שהצלחנו למנוע המלחמה עד עכשיו.

ובמקום מלחמה, שקרבנותיה ודאיים ותועלתה ההיסטורית מסופקת, אמרנו: נעשה מאמץ חזק לחזק צבא-הגנה לישראל בנשק מגן. לא היה הדבר קל ופשוט. ועלי להגיד שעד היום לא השגנו כל מבוקשנו. אבל לדעתנו זה היה צו המצפון האנושי והמדיני — ולפיו פעלנו. ונדמה לי שלא שגינו ולא נכשלנו, ולא הכשלנו את ישראל.

חברי הכנסת ודאי יודעים, שנשק אינו מסוג הסחורות אשר אם רק יש לך כסף או אשראי אתה כנסת לחנות ובוחר לך מכל אשר תאוה נפשך ולוקח ומביא לביתך. דפקנו על הרבה דלתות ומצאנו אותן סגורות. הממשלה האנגלית שמכרה לרון המצרי טנקים כבדים — בידעה שהם מיועדים לפגוע בישראל — סירבה בעקשנות למכור נשק לישראל. ואנגליה זו, כידוע, שותפת להצהרה המשולשת משנת 1950 על שמירת מאוז הכוחות במזרח התיכון. ארצות-הברית, שאנו חייבים לה תודה על עזרה רבה, מדינית וכספית, מיום יסוד המדינה, הכירה להלכה בצורך לתקן מאזן החימוש בין ישראל לארצות השכנות ועודדה בעלות בריחה לספק לנו נשק מגן. אין אנו יכולים להסתפק בעיוד זה בלבד, ונוסיף לדרוש מממשלת ארצות-הברית נשק מגן באיור, כיבשה ובים, שיהיה בו כדי להרתיע את האויב; אולם אין אנו מזלזלים גם בערך העיודה, שהיו לו גם תוצאות ממשיות. אנו חייבים הוקרה רבה ותודה נאמנה לצרפת, שהייתה הראשונה לספק לנו 24 מטוסי סילון חדשים מסוג „מיסטר 4", ובוזמן האחרון כידוע הלכה בעקבותיה ממשלת קנדה והחליטה למכור לנו 24 מטוסי סילון מסוג פ.86 (סייבר), וגם לא נקפת זכותה של אנגליה שטיפקה לנו כמה מטוסי מטאור. קיבלנו כמה סוגים של נשק מגן גם ממדינות אחרות.

לא אעמוד על פרשת מאמצינו להבטיח לצבא-הגנה לישראל מינימום הציוד ההכרחי, כי פרשה זו לא נסתיימה עדיין, ועוד מועד לחזון. עברו עלינו הרבה חדשים של ציפיה וחרדה — וגם היו לנו ימים של חוויות גיל עמוקות. ואולי מזו הראוי מאסור לנכח אחת החוויות כפי שהנציח אותה משורר אדיר-ביטוי החותם בשם נתן א. בקראי דברי המשורר כאן אני יודע שאני מקפח העתון אשר לו נועד השיר הזה, אולם נדמה לי כי דברים אלה צריכים להישאר ב„דברי הכנסת" כנכס המדינה וצבא-הגנה לישראל.

וכה אמר:

עוד יספר לחרדה ולפלא איך נצבו תולדות העם בין ים אילת וים תיכון
על כפרת-ארץ ראשונה ואחרונה כמו על צוק ישראלי בין ערב,
וקהל אויבים אשר אך תמול הָפָה ושב למאורתו עלי גחון
שופע מחדש כלי-אש בל ידעם, נכון לזנק בכל משקמותיו ומכוונותיו.

עוד יספר לחרדה ולפלא איך המשך העם פרוטרוט חזיון שבשדות ובשוקים
חיים של שלל מראות ושלל קולות, בעוד מתוך תוכו, מקרב כל שאון נהד,
מתוך עמקי הנהר, מבעד לשיחות ולזמירות ולמריבות ולשחוקים,
עולה שועה אחת: כלים, כלים! כלי קרב וכלי מגן! וחיש ובעוד מועד!

להרתיע את האויב ממלחמה, ולשמור — עד כמה שזה תלוי בידנו — על השלום. ואנו מוקירים השלום כי אנו מוקירים חיי אדם. ותרשו לי וידוי אישי קצר:

פעמיים, בשני מקרים גורליים, לא הייתי שותף לשמחה גדולה בעם, אם כי מעטים המאורעות בתולדותינו שהיו דאיים לשמחה כשני המקרים ההם.

בפעם הראשונה — זה היה ביום הגדול של 14 במאי 1948. לאחר שהכרזתי במוסאון בתל-אביב על חידוש מדינת-ישראל, שמעתי תרועת העם ברחובות תל-אביב, ובאזני רוחי שמעתי תרועת העם היהודי בכל התפוצות. אני מודה כי שמחתי היתה מהולה בעצב. ידעתי מה צפוי לנו בימים הקרובים, אם כי התכוונתי לימים אלה מאז תמה מלחמת העולם באירופה. ואמנם אחר תום הטקס ההיסטורי במוסאון, מיהרתי אל מושב מטה ההגנה — עדיין לא היה אז צבא-הגנה לישראל — ושם קיבלתי ידיעות על תנועת הצבאות הערבים ממצרים, מירדן, מסוריה, מעיראק, מלבנון לישראל הרכה, שזה רק יצאה לאויר העולם.

ובפעם השנייה — זה היה בתום הקרבות בינואר 1949, כאשר צבאנו הצעיר נגף והביס את כל צבאות ערב. לא הייתי בין המתרוגנים על הנצחון המפואר, כי ידעתי שאין זה נצחון סופי, ועוד צפוי לנו מאבק קשה, ואולי לא אחד אלא רבים. לא העליתי על הדעת כי שכנינו ישלימו בנקל עם תבוסתם, ויא תליתי תקוות יתרות על יכלתו של או"ם לשמור על השלום כאוורנו.

פקפתי בכושר המנגנון והמוסדות של או"ם לעשות משהו ממש, נוכח המתיחות הבינלאומית השוררת בעולם ונוכח הניגודים שבין המעצמות הגדולות החולשות על או"ם ועל מועצת הבטחון. ידעתי כי לא העקרונות היפים המנוסחים במגילת או"ם קובעים, אלא אינטרסים מנוגדים ומדיניות-כוח מכריעים את הכף גם בעצרת וגם במועצת הבטחון. אבל לא בעיקר מפני שיקולים מדיניים אלה היתה שמחת הנצחון בלתי-שלמה. גם ביום הנצחון — ולא הרבה נצחונות כאלה היו בתולדות עמנו — לא יכולתי לשכוח אף לרגע המחיר היקר ששילמנו תמורת הנצחון. יותר מחמשת אלפים הבנים והבנות היקרים שחירפו נפשם למות ואלפי האמהות והאבות השכולים שחמדיהם נזלו מהם לעולם ועד, השביתו את שמחתי. ומאז אינני מסוגל לחשוב על מלחמה מתוך גישה מדינית בלבד, אלא מתוך יחס אנושי, ואינני מתבייש להגיד: מתוך אהבה עזה ועמוקה לצעירים שחיהם יסוכנו במלחמה, ומתוך חרדה רבה לאמהות ולאבות, לנשים ולילדים העלולים לאבד את יקיריהם.

בבוא היום, בקום שלום על ארץ, בשקט מורח, אי מי לשאל בקול:
מתי נחתך דין היהודים שנית - אחר משפט תשי"ח - לפרץ חיים את העגול?
וזה ישיב בכה, וזה בכה. ואחדים לפתע יזכרו חוף גם נגול
ורחש מים ודמיות צללים ופלג-גרח של ראשית אלול.

אולי זה לילה שהיה. או לילה שיהיה. זה לילה שכיום אין תאר לו ושם.
אך בבוא עת - יקום גלוי. נקוב בתאריך. והוא אולי הסף
אשר מעבר לו - המרחקים והשלום. ליל חול פשוט אשר עודו אלם
אך כל אשר ראהו או יראהו, כה יאמר: ראיתי ליל בו הכרעה הכף.

אולי זה לילה שהיה. או ליל חלום. בחלומי - ברזל, הרבה ברזל, ברזל חדש.
נושא קנים מארכים, רועם על שרשרות פלדים,
מניע מרחוק, עולה על חוף, ובעוד כלו דמיון כבר הוא כלו מממש,
ועם נגיעתו הראשונה באדמה הוא נהפך לכח יהודי.

אולי זה לילה שהיה. או שיהיה. אכל חוזר גלגל הזמן ושם -
וכאז ליל רכש - אך עד מה גדל! - וכלי מגן וקרב עוזרים בסף
וכל אחד מהם, בהנחגו בידי השבט, הרואהו כחזיון שרב,
עתיד להתעצם בעשרה בלים מעצם מנעו של ההכרח!

וכל אחד מהם, כל כלי-תרש וכלי-תרש,
בהבלעו באפלוּלית, משחיל שנוי בנוף כחוט-שני:
עוד כבדת-ארץ יהודית, אשר היתה כבשת הרש,
הופכת את צלמה להיות כפירו ולביאתו של העני.

ואם זה לילה שהיה ואם זה - כה נאמר נא - ליל חלום,
טוב כי ידעו כל איש וכל אשה יהודיים, אם כאן או בתפוצות,
כי חלומי של ליל כזה הוא מוחשי מכל עסוקיהם לאור היום
והוא חותם את גורלם בפעל ודרכיהם בו גקבעות ונחרצות.

הוא שמעיד, אם בחלום או בהקיץ, כי לא ינום שומר ולא יישן
וחילים נושאי-סבל, חשופי-גוף עד מתן, בלי חשך,
נושאים, נושאים את השועה על גבותם, כורעים לעל, והמכונות ברעשן
עוברות, עוברות, ויגור דברי ימינו לחיים ולעצמה נחתם.

זה לילה שהיה או שיהיה. אם כף או כף - אין הוא דמיון כוזב.
הוא לילה אלמוני והוא ליל חג שיתכר מעבר לגבולות הזמן הזה.
אשרי העם שפכה לו . . . שדוקא חסרונו גלויים לעין אוהב ולעין אויב
ודוקא הנפות והעזות במלאכותיו סמויות עד עת. כי חשך מכסה.

ישיבה קס"ט, י' חשוון תשי"ז (15 אוקטובר 1956)
— מדיניות חוץ ובטחון (בן-גוריון) —

אולי זה ליל חלום, אך בהקיצו ובפועל נמוגה בו אימתו של ההפך
אשר בינינו לבין פת האבן . . . ברזל שוטף ובא וכליות ארץ רועדות . . .
טוב כי ידע יומה של ישראל כי הוא קולט מליל עצמת חיים ועצמת אש . . .
ידע את זאת גופה של ישראל . . . וגם רוחה תוסיף עוד נפך של פלדות.

תדע זאת ישראל, על מנת לחוש מה העקר ומהו הטפל
ולקראת מה דרוכים בה, לו גם על כרחה, כל פחות גוף ורוח כאחד.
טוב כי ידע זאת גם אויב מגוב, שכן לילות פאלה, העוזברים פצל,
אולי עליו יחשיכו את יומו באם ינוע ויהין לשלח יד.

אולי זה לילה שהיה. או לילה שהיה. בו אפלו לית חולות נרחש ים
ותריקת ברזל ושיח-סוד ורוח-מים מלוכה
וכמין תחושת מפנה מפלא וכמין תהיה: אלו ידע העם
מה התודה אשר חיב הוא לצח למעטים אשר הגו את המלאכה.

עד כאן דברי המשורר.

וחיי אדם וערך אדם לא נחשבו בעיניהם, מחוץ לחיי עצמם
וערך עצמם. והגשם העצום והעדיף אשר בידיהם עלול לשכר
אותם ולהעביר אותם על דעתם, לאחר שהם אינם פוסקים
להכריז באוני המוגייהם כי מלחמה להם בישראל עד חרמה.
אין מדינאי נבון בעולם שאינו יודע, כי כל התסוצות
במזרח התיכון עלולה לגרור אחריה התלקחות מסוכנת בעולם,
ומתוך אחריות וחרדה לא רק לשלום האזור הזה, אלא מתוך
דאגה עמוקה לשלום העולם, אני אומר, כי כל אלה המוסיפים
לשלוח נשק תוקפני לשליטי ערב, המכריזים בגלוי כי עליהם
לחסל את ישראל, וכל אלה המונעים נשק מגן מישראל —
נושאים באחריות כבדה וחמורה לשלום האזור ולשלום העולם.
כל אחד שומע על הצהרות ההולכות ונישנות כמעט יום יום,
הכרזות של ראשי ברית-המועצות על שאיפתם לשלום. ואין
בדעתי להטיל ספק בכנות הכרזות אלו; אולם לטאגים
ולמטוסים ולמפציצים ולתותחים ולצוללות ולמשחיתות, שהם
שולחים לרודן המצרי, אין חוש-שמיעה; והחיילים המצרים
המיועדים להפעיל כלי-משחית אלה, שומעים מפי מפקדיהם
ושליטיהם יום יום הכרזות אחרות לגמרי, העומדות בסתירה
משועת להכרזות שליטי ברית-המועצות. בראיון שנתן הרודן
המצרי לעתון "אל-אתבאר" בקהירו ביום 28 במאי שנה זו
אמר: "הצבא הפלשתינאי ברצועת עזה שהחל בכוח קטן של
אלף איש בשנה שעברה, הולך וגדול במספרו, באימונו ובצידו.
חייליו מיועדים לקחת נקם בעד עמם ומולדתם."

ובנאום לכבוד פינוי התעלה עלידי הבריטים ביום 19
ביוני הצהיר גמאל עבדול נאצר: "אנו מחוייבים להיות חוקים
— כדי לרכוש ביד חזקה זכויותיהם של העם הפלשתינאי."
ועבדול חכים עמאר, איש סודו של נאצר, ושר הבטחון והמפקד
העליון של הצבא המצרי, נאם בפני הצבא המצרי ברצועת
עזה ביום 5 בפברואר שנה זו ואמר: "השעה מתקרבת כשאני
וחברי במועצת ההפסחה נעמוד בשורה הראשונה של הקרב
נגד האימפריאליסטים ושותפי הציוניזם. ולאחר שעמאר זה נתמנה
למפקד העליון של צבאות מצרים, סוריה וסעודיה, אמר
באלכסנדריה ביום 11 ביוני שנה זו: "סכנת ישראל אינה
קיימת עוד. הצבא המצרי יש לו די כוח למחוק את ישראל

בפרווה הדלה שלי אומר רק, כי חל שינוי ניכר לטובה
ביכולתו של צה"ל, אם כי עלי לציין בדאגה רבה כי יש עדיין
למצרים לבדה עדיפות עצומה בנשק כלפי ישראל, גם בים גם
באוויר וגם ביבשה. יש לה משחתות וצוללות, יש לה טאנקים
כבדים — בריטיים, צ'כיים וסובייטיים, יש לה מטוסי סילון
ומפציצים סובייטיים בכמות ובאיכות העולה על כל מה שיש
לנו. ואם נוסף לכך הזיון הגדול והולך של שאר מדינות ערב —
הרי תגדל דאגתנו. אבל אין אנו מחוסרי מגן באותה מידה
שהיינו בתחילת השנה, וארשה לעצמי לצטט דברי הרמטכ"ל
בכיום קורס קצינים לפני שבועות אחדים: "אתם תהיו מפקדים
בצבא חזק, צה"ל חזק לא משום שיש לו נשק עדיף על אויבו.
הוא חזק, כי אינו מתנה את לחימתו בנשק עדיף. מדינת
ישראל חזקה לא משום שיש לה בעלות-ברית אשר יחזו
לעזרתה אם תותקף, אלא מפני שגם ללא בעלות-ברית תילחם
ללא רתע. צה"ל חזק, כי מלחיו, טייסיו וחייליו הגם נערים
ונערות אשר אין סייגים וגבולות לנכונותם לשרת את בטחון
ארצם."

בהצטרפי לדברים הנכוחים והקולעים של הרמטכ"ל איני
רוצה להגיד, כי אין עיך חיוני לנשק יעיל, מספיק וחדיש.
אני בטוח ככל אחד ממפקדי צה"ל שבהתמודדות עם המצרים
או עם שאר צבאות ערב נצא בנצחון בסופו של דבר, — אבל
אנו רוצים למנוע מלחמה, ולהבטיח זכויותינו, מעמדנו ובטחון
גנו, ויש רק אמצעי אחד לדבר זה: אם ייתן לנו עלידי ידינו
ושוחרי שלום באמת די נשק-מגן שלא יפול בטיבו מנשק
האויב, אם גם לא באותה הכמות שישנה לאויב. רק אם
נקבל נשק מספיק בעל איכות עדיפה — יתיע דבר זה את
האויב מלהתגרות בנו מלחמה, מקיפוח זכויותינו ומסיכון
מעמדנו. ונשק מסוג זה ובכמות מספיקה, אם גם פחותה מזו
של אויבינו, אין לנו עוד גם עכשיו. ולכן אנו עומדים על
תביעתנו לנשק — קודם כל מארצות-הברית, אשר אינה רוצה
במלחמה במזרח התיכון והיא שוחרת טוב גם לישראל וגם
לעמי ערב. רק כשהאויב ידע שאנו מצויים בהלכה לפי מושגיו
הוא — לא יעז לתקוף אותנו. והשלום באזור יכון. אין שליטי
ערב יודעים להעריך כמונו ערכו, טיבו ורוחו של האדם הלוחם,

ממסת הארץ". שוקרי אל-כוחלי, נשיא סוריה ובעל ברית של נאצר, הצהיר ב־2 באפריל שנה זו: "המצב הנוכחי דורש גיוס כל הכוח הערבי לחסל את המדינה שקמה בסביבתנו. ישראל היא כמו סרטן, ואינה מספקת להיות נזונה רק בכוח האדם של עצמה, אלא היא נעזרת גם עליידי הציונות העולמית".

וראש ממשלת סוריה, צברי אל-עסלי, הכריז בפארלאמנט בדמשק ב־28 ביוני שנה זו: "מדיניות החוץ שלנו מיוסדת על מלחמה באימפריאליזם, בציונות ובישראל, באי-הכרה בגניבת פלשתינה, בהתנגדות לשלום עם ישראל ובחיווק ההסגר נגדה".

וחוסיין מלך ירדן טלגרף ב־28 ביולי שנה זו לרודן המצרי: "אנו צופים לעתיד כשדגל הערבים יתנוסף על ארצנו הגדולה".

הצבא המצרי והירדני והסורי והעיראקי והסעודי מאזין יוב יום להסתות האיבה ולקריאות המלחמה של מפקדיהם ושליטיהם, ואם כי אנו חזקים למדי להתגונן ולעמוד בפני התקפה, אין אנו מצויים דינו, למען הרתיע האויבים השותרים מלחמה וזוממים מעשי-איבה נגדנו.

אפילו ראש ממשלת בריטניה הנוכחי, סיר אנתוני אידן, הכריז בפארלאמנט הבריטי לפני שבועות אחדים, כי הצעד הבא של הרודן המצרי יהיה מלחמה בישראל.

כבשנה הקודמת דאגתה של ממשלת ישראל תהיה נתונה גם עכשיו לשני אלה: לשמירת השלום עד כמה שאפשר ולהגברת כשרו של צה"ל לקיים בטחוננו. ובטחוננו — תרתי משמע, אנו צפויים לא רק להתקפה מצד שכנינו המכוננת לחיסולנו הגמור, אלא אנו נתונים כמעט יום יום למלחמה זעירה, המתנהלת נגדנו מצד אחדים משכנינו, בעיקר מצד מצרים וירדן, עליידי חבורות רוצחים מאורגנות ומצוידות, בשם פידאיון ובשמות אחרים, אשר הוטל עליהן לחצות מזמן לזמן את הגבול, ולרצוח את כל אשר ימצאו בדרכם — עובדים בשדה, עובריי-אורח, מתפללים בבית-כנסת, נשים וילדים הישנים במיטותיהם, שומרים בשדות ובדרכים, יהודים ודרוזים, או בני מיעוטים אחרים, — והדבר נעשה לא באקראי אלא מתוך ארגון ותכנון צבאי ועל דעת הממשלות.

בסקירת בנסת מיום 22 באפריל שנה זו מסרתי על האבידות שגרמו לנו ירדן ומצרים במלחמה זעירה זו. עד שנה 1953 עמדה ממשלת ירדן בראש מלחמת הגרילה. בשנת 1954 התייצבה מצרים גרמה לנו מצרים 242 אבידות בנסגעים ובהרוגים. באפריל שנה זו הגיע המזכיר הכללי של או"ם, מר המרשילד, ועשה מאמץ רב להבטיח הפסקת אש על גבולות ישראל, גם אם שאר הסעיפים בהסכמי שביתת הנשק לא יתקיימו. ממשלת ישראל הייתה מוכנה לבצע הסכמי שביתת הנשק במלואם, בתנאי של הדידות, והסכימה לשמור על הפסקת אש גם אם שאר סעיפי הסכמי שביתת הנשק יפורו על ידי שכנינו, אם רק שכנינו ישמרו על הפסקת האש.

הראשונים להפרת ההבטחה המחודשת היו מצרים וירדן, מצרים שלחה הפידאיון שלה לכל ארצות ערב, להחל במתקנים צבאיים ולפוצץ בתים ציבוריים בישראל, וחיידה הנחת מוקשים עליידי מחבלים מצרים בכבישי ישראל בדרום ובנגב. משפרץ המשבר בסואץ נשקט לפי שעה הגבול המצרי — ודבר זה מוכיח אף הוא כי הפעולה הייתה מתוכננת עליידי הממשלה המצרית — וכל מעשי הרצח והחבלה באו בזמן האחרון מהממלכה ההאשמית. אבל יום אחד אחרי ישיבת מועצת-הבטחון, לאחר שנשתיים ענין הסואץ במועצת-הבטחון,

חיידה מצרים פעולת בריזניה, ואתמול נתפסה קבוצת פידאיון מצרית בסביבות שדה-בוקר שנשלחה אלינו עליידי מפקדים מצרים משטח סיני. זמן קצר אחרי נסיעת המזכיר הכללי פוצצו אנשי ירדן בית בן שתי קומות בעוזו ליד כפר-יעקב, ובאותו יום הותקפה מכונת מטרה בסביבת כפר-סבא. נוצח ליד קוביבה נהג טראקטור מתוך מארב, ובדרום ירושלים נרצח תושב ישראלי, נרצחו שני ישראלים ליד ניר-אליהו ואחד נפצע ביריות. נוקשה מכונת ישראלית ליד עפולה ונפצע שוטר ישראלי. עליידי עין-חצבה בערבה הותקפה מכונת אזרחית ושניים מנוסעיה נרצחו. בסביבת הבירה, במבשרת ירושלים, הוטמנו רימונים ונרו פועלים יהודים. במעלה הוומישה נזרק רימון לבתי-הילדים, הותקף אוטובוס בדרום לאילת וארבעה ישראלים נרצחו ותשעה נפצעו. ליד אוס-אל-חמס במשולש הותקפה יחידת סיור ישראלית וחילל ישראלי נהרג. באיזור דווימה נרצחו ששה חיילים ישראלים ושניים נפצעו. בעין-עפרים נרצחו שלושה שומרים, דרוזים ישראליים, עליידי כנופיה ירדנית המופרכת לנו, ואשר הודתה במשורת ירדן על מעשיה, ומלך חוסיין בכבודו ובעצמו ציווה לשחררה מהמעצר לפני ימים אחדים. לגיונרים ירו בכינוס הארכיאולוגי ברמת-החלל הרגו ארבעה ופצעו ששה-עשר. אשה תימנית מוסקת זיתים מושב עמינדב נרצחה בשעת עבודה עליידי ירדנים, ובאותו יום רצחו ירדנים נהג טראקטור במעוז-חיים ופצעו את חברו. כנופיה ירדנית שוב רצחה חמישה ישראלים ממארב לא רחוק מסדום, ולבסוף נרצחו בשבוע שעבר על-ידי ירדנים שני פועלים ישראלים ליד אבן-יהודה.

לאחר פרוץ ההתפרעות החדשה של מצרים וירדן תבענו כמשך שבועות מרובים מנציגי או"ם לנקוט בצעדים ממשיים שמרינות ערב ישומו קץ להתקפות רצח אלו, ויקיימו באמונה התחייבותם להפסקת אש. אבל בעיותינו עלו בתוהו. איני אשכים נציגי או"ם ברוצן רע, אבל נתבררה אולטימם להכריח את שכנינו לקיים הבטחתם. שלשלת הרציחות נמשכה. לא היתה כל ברירה אלא לפעול בעצמנו לשם הגנה עצמית, שהיא זכות טבעית, ואולי יותר מזכות: היא חובת המדינה.

לפי מגילת או"ם יש לכל חבר בארגון או"ם זכות הגנה עצמית. סעיף 51 של המגילה אומר: "שום דבר במגילה זו אין בו כדי לפגוע בזכות הטבעית של הגנה עצמית אינדיבידואלית או קולקטיבית, אם התקפה מוויינת נעשית נגד חבר בארגון האומות המאוחדות, עד שמועצת-הבטחון נוקטת באמצעים הדרושים לשמור על השלום והבטחון הבינלאומי". ויש נציגי או"ם השוללים מישראל זכות הגנה עצמית זו. להתגוננות שלנו מפני הרציחות המאורגנות והמעודדות על-ידי שלטונות מצרים וירדן — קוראים "מעשי-תגמול", ובדין-וחשבון למועצת-הבטחון מיום 9 במאי 1956 פסל המזכיר הכללי של או"ם "מעשי תגמול" אלה. גם אילו לא הבטיחה מגילת או"ם במפורש זכות ההגנה העצמית לכל אומה, הרי זכות זו קיימת ועומדת מאליה. המנגנון של או"ם הוכיח חוסר כולתו — איני אומר חוסר רצונו — לחסל רציחות ממושכות ושיטתיות של תושבי ישראל, עד כמה שאני יודע וזהי הארץ היחידה בעולם, שתושביה אינם בטוחים בחייהם כאשר שליטי הארצות השכנות משלחים בהם חבורות רוצחים. איני מעלה על הדעת שישנה מדינה אחת בעולם שהיתה משלימה עם הפקרת חיי תושביה לירי מרצחים המאורגנים עליידי ממשלות שכנות. משקיפי או"ם והמזכיר הכללי של או"ם יודעים כמובן, כי כנופיות אלה פועלות בשליחות ממשלותיהן וכי מצרים היא הגורם הראשי והמרכזי בארגון הכנופיות, בציון, באימונו ובתכנון פעולותיהן. הפידאיון שנתפסו עליידינו הודו על-כך בבתי-המשפט, ומיניסטר הווקף

ישיבה קסט"ט, י' חשוון תשי"ז (15 אוקטובר 1956)
— מדיניות חוץ ובטחון (בן-גוריון) —

כי לא נגלים עם הצרת זכותנו במקומות אלה — זכות המוכרת והמובטחת בהסכמי שביתת הנשק בינינו ובין ממשלת ירדן. לא ראינו עד עכשיו כל פעולה וכל נסיון מצד מנגנון אר"ם לתקן מעוות זה.

מצרים, ירדן וסוריה מפירות כל הזמן הסעיף הראשון, המרכזי בהסכמי שביתת הנשק — הסעיף שהוא בעצם נשמת ההסכמים. ניסף על כך מפירה מצרים סעיף האוסר החזקת צבא בקו קוסימה—אבר-עגילה, ואיננה מרשה אפילו למשקיפי אר"ם לגשת לשטח זה; ומנגנון אר"ם, בשתיקתו, מחפה על הפרות אלה.

ויש במנגנון זה נטיה להתנהג בישראל כאילו זה היה שטח בינלאומי. ממשלת ישראל לא תתן יד לנטיה נפסדת הפוגעת בריבונותה והגודת לסעיף 2 של מגילת אר"ם, הקובע כי "ארגון אר"ם מושתת על העקרונות של שוויון ריבוני לכל חבריו".

אולי אין לבוא בטענות למנגנון אר"ם, שאין בכוחו למנוע ההתקפות הרצחניות של ירדן ומצרים ולהבטיח קיום הסכמי שביתת הנשק. כשלונו של מועצת-הבטחון בצבע החלטתה על חופש השיט משנת 1951 — שעל זה עוד אעמוד בהמשך דברי — יש לו חלק לא קטן באולתה הדי של מנגנון אר"ם. אולם מנגנון זה, שמקיע כל חילוקי-דעות שיש בגן ממשלת ישראל ובינו בעניינים שאינם כלל בסמכותו, לא מסר אף פעם למועצת-הבטחון כי ממשלות ערב מפירות ביחס לישראל כל השנים עקרונית מגילת אר"ם וסעיפיה; וכולט מידת איפה ואיפה שבה נהגו מנגנון זה כלפי ישראל מצד אחד וכלפי מדינות ערב מצד שני.

ארגון אר"ם מיוסד על עקרונות של שלום וצדק, היקרים לנו לא פחות מאשר למישהו אחר. זוהי חובתנו וזכותנו להבטיח, עד כמה שזה ביכלתנו, שעקרונות אלה יחולו עלינו באותה מידה כעל שאר חברות אר"ם. אבל אין להניח שישראל השלים עם איפה ואיפה, אחת לישראל ואחת לשאר חלקי העולם.

סעיף ראשון של מגילת אר"ם קובע שמטרת אר"ם היא להבטיח שלום ובטחון בינלאומי, ולמטרה זו יש לנקוט באמצעים קולקטיביים ולמנוע ולחסל אימים לשלום. אולם אנו נחובים לאימים גלויים ומתמידים מצד שליטי מצרים, ירדן וסוריה. אימים אלה ממלאים העתונות, הרדיו והנאומים הפומביים של הרודן המצרי, של המלך הירדני, של הנשיא הסורי, של כלך סודיה, בצוותא או כל אחד בפני עצמו. אבל דבר לא נעשה עליידי נציגי אר"ם, פה או במקום אחר, למנוע או לחסל אימים אלה.

אותו סעיף א' במגילת אר"ם מחייב סידור או פתרון טכסוכים בינלאומיים באמצעי שלום, שנה אחרי שנה תבענו סידור כזה, והצענו פגישה עם שליטי ערב, לסידורי שלום או לפחות למניעת התקפות, אבל קולנו היה קול קורא במדברי. קבלנו על העובדה שמדינות ערב החברות באו"ם מארגנות חרם כלכלי והסגר נגדנו במטרה למוטט את משקנו, אם כי סעיף 2 פיסקה 4 של המגילה אוסר בפירוש מעשה איבה כזה.

וכיצד אפשר ליישב את החרם וההסגר: על ישראל, המאורגן בפומבי ומבוצע עליידי מדינות ערב, עם מגילת אר"ם? ואם אין זה מתיישב — מה עשו מוסדות אר"ם, או מה ניסו לעשות, להבטיח וזכויותינו האלמנטאריות ולמנוע ולהפסיק פעולות איבה אלו?

ישראל חרדה על קיום הסכמי שביתת הנשק במלואם. יותר מזה; היא שואפת כל השנים להקים יחסי שלום ושיתוף-

המצרי, חסן אל בקורי, שידר ב-11 באפריל שנה זו בקול הקהיר, הנקרא בשם סאות אל ערב וכפוף לרודן המצרי, את הדברים האלה: "אין כל סיבה מדוע הפידיאון השונאים את אויביהם, לא יחדרו עמוק לישראל ויהפכו חיי אנשיה לגיי-הינום". ממשלת ישראל לא תיתן להפוך ארצה לגיהנום והמרצחים ושולחיהם לא יישארו בלתי עונש חמור.

כל המכריז כי "מעשי תגמול" של ישראל פסולים הם, גם שולל מישראל זכות הגנה עצמית המובטחת במגילת אר"ם וגם מתיר הרצועה לכנופיות המרצחים ולשלטונות האחראים להן, למנוע בתושבי ישראל מבלי לבוא על עונשם.

ממשלת ישראל לא תשלים עם התרת הרצועה ולא תוותר על זכותה הטבעית, המובטחת לה גם במגילת אר"ם, להגן על חיי תושביה; ומעשי חבלה ורצח הנעשים בישראל על דעת השלטונות בארצות השכנות, יעלו לשולחיהם ביקור רב.

שליט ירדן שחרר רוצחי הדרווים הישראליים השומרים בערבה. על שליט זה ומרצחו לדעת, כי חיי דרוויים ישראליים הב יקרים, והאחראים לרציחתם ישלמו מחיר יקר. על שליט זה לדעת כי עובדי ים-המלח, באי הכינוס הארכיאולוגי בירושלים ופועלים יהודים באבן-יהודה, חיייהם יקרים, והאחראים לרציחתם לא יינקו. לא תישלל מאתנו זכות הגנה עצמית כל עוד מנגנון אר"ם ומועצת-הבטחון קצרה ידם לשני קץ לרציחות אלה. ברגע ששליטי ערב יכבדו חתימתם על הפסקת אש, ישחרר שקט בגבולות, כי ישראל אף פעם לא הפרה ולא תפר הבטחתה.

לצערי הרב אין זה הוויכוח היחיד שיש לנו עם מנגנון אר"ם. זה מזמן נתגלתה נטיה במנגנון זה להפוך הסכמי שביתת הנשק שבינינו ובין שכנינו להתחייבות חד-צדדית של ישראל כלפי אר"ם, ולשחרר למעשה עליידי כך שאר המדינות החתומות על הסכמים אלה מהתחייבויותיהן כלפי ישראל. הודענו לנציגי אר"ם כי הסכמי שביתת הנשק הם הסכמים בינינו ובין מצרים, בינינו ובין ירדן, בינינו ובין סוריה ולא בינינו ובין אר"ם; ואם מצרים, ירדן או סוריה מפירות אלה הסכים, אין ההסכם מחייב עוד אותנו, מחוץ לסעיף של הפסקת האש, שאין אנו מקשרים עם שאר סעיפי ההסכמים ומתנים קיומו מצדנו אך ורק בשמירת הפסקת אש מהצד השני.

הפרות ההסכמים מצד מצרים, ירדן וסוריה — מנגנון אר"ם מתעלם מהן. ירדן מפירה כל השנים סעיף 8, המבטיח גישה חפשית לכותל המערבי וליתר המקומות הקדושים. זכות גישה חפשית לכותל המערבי — זה המקום ההיסטורי, היקר והקדוש ביותר לעם היהודי, היתה שמורה לנו בכל התקופות ההיסטוריות לאחר החורבן, בכל הכיבושים המרובים שפקדו את ירושלים — בימי שלטון הביזנטים, בימי הכיבוש הערבי, בימי הסלדוויקים, בימי נושאי הצלב, תחת שלטון תורכיה ותחת המאנדט הבריטי. עם הצבת קווי שביתת הנשק אחרי מלחמת הקוממיות התחייבה הממשלה הארמית להבטיח זכות זו גם להבא, אולם ממשלה זו מפירה סעיף זה כל השנים ומנגנון אר"ם לא נקף אצבע נגד הפרה ודוגיית זו.

באותו סעיף 8 התחייבה הממשלה הירדנית לחידוש הפעולה הנורמאלית בבנייני האוניברסיטה, הספרייה ובית החולים האוניברסיטאי בהר הצופים ולהבטיח לנו גישה חפשית למקום זה; וכן מבטיח לנו סעיף זה השימוש בבית-הקברות של הר הזיתים וגישה חפשית אליו. כמו כן הבטיח סעיף זה זכותנו להשתמש בכביש לטרון-ירושלים. כל ההתחייבויות האלה הופרו. הסברנו לנציגי אר"ם החשיבות הדתית והלאומית של הכותל המערבי לכל יהודי בעולם, והערך התרבותי העצום שיש לאוניברסיטה ולספרייה הלאומית בהר הצופים. הודענו

המועצה קבעה כי משטר הסכמי שביתת הנשק הפסיק את מצב המלחמה; והמועצה החליטה שלישראל יש זכות מעבר הפשי בתעלת סואץ, ואין לממשלת מצרים כל רשות לפגוע בזכות זו. מצרים הפרה במשך חמש שנים החלטה זו של מועצת הבטחון, ומנגנון א"ם ומועצת הבטחון עצמה לא נקפו כל הזמן אצבע להבטיח ביצוע ההחלטה, ומשקיפי א"ם לא נשלחו לתעלה להשגיח אם החלטת א"ם מתקיימת או לא.

כשהרודן המצרי החליט פתאום להפקיע תעלת סואץ מרשות החברה הבינלאומית, וכמה מדינות ראו כי ענייניהם החינניים נפגעים, ואנגליה הזמינה כמה ארצות לוועידה בלונדון לדון בעניני סואץ — "שכחה" הממשלה הבריטית להזמין את ישראל, המדינה היחידה שלא מעשה נפגעה זה כמה שנים על-ידי זלוולו של רודן מצרים במשפט הבינלאומי ובהחלטות מועצת הבטחון. וכשברית המועצות הציעה להוסיף למוזמנים רשימה ארוכה של ארצות, בתוכן גם כאלה שאין להן כל מגע עם התעלה, כגון ממשלת ירדן, "שכחה" אף היא להוסיף לרשימה את מדינת ישראל.

ממשלת ישראל לא התרגשה ביותר על חילופי-בעלים בתעלה, כי גם תחת הבעלים הישנים נפגעה זכותה הבינלאומית בסואץ, ומועצת הבטחון והמעצמות הגדולות במערב ובמזרח, השלימו עם הפרת החוק הבינלאומי, עם הפגיעה באמנת קושטא ובהחלטת מועצת הבטחון; ממשלת ישראל פנתה למדינות אשר השתתפו בוועידת לונדון ולמדינות אחרות — להבטיח לישראל זכות הבטיח כלכלה לכלל מדינה אחת. מכמה ממשלות קיבלנו הבטחה כי זכות השיט של ישראל תובטח בקביעת משטר השיט החפשי לכל העמים. נשיא ארצות הברית נשאל על-ידי אחד העתונאים בסוף החודש שעבר על ההסגר ששמה מצרים על שיט ישראל במשך שבוע שנים. על שאלה זו ענה הנשיא: "כמובן, זהו כתם שחור שקיים שם זה זמן רב ואני כשלעצמי חושב שזה אי-צדק ביותר, ואני סבור שאין זה מתאים לאמנת קושטא משנת 1888". ובראיון שנתן שר החוץ, מר דאלס, יום לפני כן אמר: "ישראל, בין שהיא חברה באיגוד המשתמשים ובין לא — תתיינה לה כל הזכויות למעבר אניות ומטענים, כאילו היתה חברה באיגוד".

ממשלתנו הגישה תביעה למועצת הבטחון להישמע בענין זה, כי בצמצם אנו המדינה היחידה שנפגעה עוד לפני תפיסת התעלה על-ידי הרודן המצרי, אולם מדינות ערב בעזרת מעצמות אחדות עשו כל מיני תמרונים למנוע הופעתנו.

מועצת הבטחון בענין הסואץ נסתיימה שלושם בערב בקבלת שש החלטות שאינן אומרות כמעט כלום, לאחר שבירת המועצות הטילה ויטו על הצעת מדינות המערב. הראשונה שבין ההחלטות אומרת "כי יובטח מעבר חפשי ופתוח דרך התעלה ללא כל אפליה שתיא". לכאורה זוהי החלטה המניחה את הדעת. אולם עלי להזהיר מאופטימיות משלה. החלטה זו אומרת פחות ממה שאמרת באמנת קושטא, ורודן מצרים אף פעם לא הסתייג מאמנת קושטא, ואף על-פי-כן הסר אותה כלפי ישראל, והתמיד בהפרה זו גם לאחר שמועצת הבטחון החליטה לפני חמש שנים במפורש כי יש לישראל חופש שיט בסואץ כמו לכל שאר העמים. מועצת הבטחון האחרונה לא התריעה אפילו על הפגיעה בחופש השיט של ישראל, שהיתה ידועה היטב לכל חברי המועצה. וחובה עלינו להצהיר מעל בימה זו, כי ישראל לא תשלים עם שום הפליה בזכויותיה הריכוניות הבינלאומיות, והמשכת ההסגר השרירותי שהרודן המצרי שם על השיט הישראלי בתעלת סואץ ובמצרי ים-סוף תערער השלום במזרח התיכון. צדק ושלום בינלאומי לא ניתנו לחלוקה, וצדק נשיא ארצות הברית בהכריזו לפני ימים

פעולה עם כל שכנינו בהתאם למגילת א"ם, וכמובן מאליו — על בסיס של שוויון והדדיות. לא ראינו מצד מועצת הבטחון וכנגנון א"ם כל צעד להביא את שכנינו לכבד העקרונות של מגילת א"ם. ועלינו להודיע ברורות ומבררות באוני העולם ובאוני שכנינו, כי הסכמי שביתת הנשק נכרתו בינינו ובין שכנינו הערביים, ולא בינינו ובין א"ם. הם מושחתים על ההדדיות, הם אינם מחייבים צד אחד בלבד. אם מצרים מפירה ההסכם, אין לה הזכות לצפות שאנו נקיים הסעיפים הנחוצים לה. דבר זה הלא גם על ירדן וסוריה.

חברי הכנסה. עשינו השנה מאמצים נואשים לקיים השלום, ולו גם השלום הרעוע, באזורנו, ואנו מוכנים המדי לתת יד לכל נסיון להקים שלום של קיימא. אולם ההודעה הבריטית שבאה מיד בעקבות הצהרת ראש ממשלת עיראק נורי סעיד, לכפות על ישראל סידור שלום על בסיס תכנית החלוקה של שנת 1947, אינה יכולה להתקבל כצעד לשלום. זוהי התקפה מוסווית על שלמות גבולותינו. איננו יודע מאין באה היוזמה המפוקפקת הזאת לשלום כביכול. אבל ממשלת ישראל כבר גילתה דעתה הנחרצת כבר נאומה של ראש ממשלת בריטניה בגילדהול בענין זה ביום 15 בנובמבר 1955. אנחנו לא לקחנו אף שעל אדמה ממצרים, מסוריה ומלבנון, והללו לא יקבלו מאתנו אף שעל אחד של אדמתנו. מצרים יושבת עדיין ברצועת עזה שאינה שייכת לה, והממשלה האהאמית כבשה בלא משפט חלקים במערב ארץ ישראל, ובוודאי שאין לה כל תביעה על שטחיו אנו. אמרנו לא פעם שייחבנו תיקוני גבולות פה ושם, מתוך הסכמה הדדית ולטובת שני הצדדים. אבל המזימה שנודעה מבגדאד לגילדהול, או מגילדהול לבגדאד, לרסק מדינת ישראל, לא תקום ולא תהיה. והצעה זו אולי לא באה אלא להסיח דעת העולם הערבי מבעיית סואץ שהחמירה, ולהפנותה לישראל, יש אולי גם יסוד לחשש כי התגרות המחריפה שני ירדן על גבולות ישראל לא באה אלא כדי להכשיר כניסת עיראק או מצרים לירדן.

בעיית סואץ, שהיא עכשיו במרכז ההתעניינות הבינלאומית, לא נתחדשה בשביל ישראל עם הצעד השרירותי האחרון של הרודן המצרי. ביחס לחופש השיט בסואץ נתגלה זה כמה שנים חוסר האונים של א"ם. ומועצת הבטחון, שמוטל עליה להבטיח השלום והצדק הבינלאומי, לא מילאה חובתה והחלטתה-היא עצמה בענין חופש השיט של ישראל בסואץ. סעיף ראשון של אמנת קושטא קובע: "התעלה הימית של סואץ תהיה תמיד חפשיה ופתוחה, בזמן מלחמה כמו בזמן שלום, לכל אניית סוחר או מלחמה, ללא הבדל דגל, ועל כן מסכמים הצדדים החותמים לא לגרום לשום פגיעה בשימוש החפשי של התעלה בזמן מלחמה כמו בזמן שלום".

סעיף 10 של האמנה קובע וכותה של מצרים לנוקט באמצעים להבטיח הגנת מצרים והשמירה על הסדר הציבורי. אבל סעיף 11 מוסיף שמי כי האמצעים שיינקטו במקרים אלה, לא יפירושי לשימוש החפשי של התעלה.

מגילת א"ם קובעת שהאומות המאוחדות נמנו וגמרו לכתוב תנאים שיבטיחו צדק ושמירה על ההתחייבויות הנובעות מאמנות ומשאר מקורות של המשפט הבינלאומי. ובפיסקה ב' וג' של הסעיף הראשון פורש כי מטרות א"ם הן, בין השאר, לטפח זכויות שוות בין עמים.

ונה, בניגוד לאמנת קושטא ובניגוד לעקרונות מגילת א"ם שמה ממשלת מצרים הסגר על אניות ישראל, ואפילו על אניות אחרות הנושאות תמרידל ומשאות אחרים לישראל, ושללה מהן זכות המעבר בסואץ. מועצת הבטחון בשנת 1951 פסלה טענת מצרים כי היא נמצאת במצב מלחמה עם ישראל.

מבכז זה למטרה זו. אולם עלינו לראות בבהירות דרכי פעולתם של מכשירי הידידות והברית בקרב עמים.

יש מדינות הרוכשות בקלות ידידים כאשר הן עצומות ואדירות, שליטות על שטחים עצומים ועשירים, ומנות אוכלוסין של הרבה, עשרות או גם מאות מיליונים. יש ארצות שרוכשות ידידים ככוח שותפות הדת והלשון, ככמה מארצות ערב, כארצות אמריקה הלטינית, כארצות הסקנדינביות. יש ארצות המתקשרות יחד מפני שיש להן שונא או פחד משותף. לישראל אין כוח עצום, אין עושר מפלג, אין שטח רחב ידים, אין שותפות לשון, דת וגזע, והעמים הקרובים לנו ביותר מבחינה לשונית וגזעית, הם עמי ערב אשר מתוך נסיבות היסטוריות, ואני מאמין — זמניות. הם בתקופה זו אויבנו המרים ביותר.

מה איפוא הבסיס הממשי לרכישת ידידים לישראל?
גורם אחד הוא — הפעולה היהודית. הקיבוץ היהודי בכמה ארצות משמש קשר וגשר בין ישראל ובין אותה הארץ. אולם לא בכל הארצות. ישנן הרבה ארצות שאין היהודים מהווים בתוכם גורם יהודי וציבורי יזר, או שכמעט אין בתוכן יהודים כלל, ואלו הן כמעט כל ארצות אסיה ואפריקה המרכזית. בארצות הסקנדינביות יש אמנם קיבוצים יהודיים קטנים, אבל הם מתבלבלים במהירות מחרידה, ואינם מהווים גורם משפיע, וחסן של הארצות הסקנדינביות לישראל נבקע לגופו, כאילו לא שכנו בתוכן יהודים.

אויב משותף עלול בשעה מסוימת למלא תפקיד מקרב לבבות בין שתי מדינות, אבל גורם שלילי זה נתון לחליפות ולתמורות, ואין לבנות עליו מדיניות-חוץ קבועה. במקרה שלנו האויב שלנו, שליטי ערב, כמעט כל המעצמות הגדולות להוטות אחרי רכישת ידידותם; ויש מעצמות שמגלות איבה לישראל אך ורק בשביל למצוא חן בעיני המדינות הערביות. ועלינו לברר לעצמנו מהו הבסיס השירי, בן-הקיימא, שעליו נשחית שאיפתנו לרכוש ידידים ובעלות-ברית. בסיס זה יכול להיות רק אחד: המאור של מפעלנו היוצר, המשתחרר, הגואל, היתונן מופת לעמים אחרים, וכשרנו לסייע לעמים נחשלים כהדרכה מדעית, טכנית, תרבותית, בלי כל חשש ונטיה של השתלטות מצדנו. במקום שותפות הדת, הלשון והגזע המשותף דבק לברית של עמים אחרים בעולם, — אנו יכולים לרכוש ידידים ובעלות-ברית על יסוד שותפות של ערכים והאינטרסים הכרוכים בערכים אלה; ובמידה שהצלחנו לרכוש עד עכשיו אהדה ורצון טוב בעולם — והצלחנו במידה לא מועטת — עשינו זאת כמעט אך ורק בכוח המאור התרבותי, הרוחני והחברתי של מפעלנו. כל מפעל שיש בו אור לגויים, הוא שלוחה של מדינתנו הקטנה לאסוף קרני אהדה וידידות ורצון טוב לישראל.

תקומת ישראל ראינו בכל הדורות ואנו רואים גם עכשיו ככפעל גאולה, יצירה ושלוש, כינון הריסות המולדת, כינוס פזורי העם וליכודם כאומה אחידה מורשת בקרקע ארץ האבות, במורשה הרוחנית של האומה בכל הדורות, בערכי הנבואה הישראלית ובחינוכי הרוח והמדע של ימינו והימים הבאים; אומה העומדת ברשות עצמה ומשתתפת על בסיס של שוויון ושותפות אוניברסאלית במאמצי המין האנושי להת-עלות חמירית ורוחנית, לחירות ולשוויון, כבני אדם שנבראו כולם, בלא הבדל לאום, צבע, דת ומין, בצלם אלוהים.

זה החזון המשיחי הפועם אלפי שנים בלב העם היי-הודי; ולפי אמונת העמקה, הוא אשר הביא אותנו עד הלום, ורק אם נישאר נאמנים לו כל חיינו תקום תוחלתנו ההיסטורית במלואה.

אחדים כי השלום מן ההכרח שיהא צמוד לצדק. "עליכם לזכור", אמר, "כי יש לבצע שלום וצדק יחד, אחרת אין זה שלום." הרודן המצרי מסכן השלום באיזור בהפירו את הצדק הביני-לאומי.

המצב במזרח התיכון מסתבך עוד יותר בתכניות האנגליות עיראקיות להכניס צבא עיראקי לירדן. באפריל 1949 כרתנו הסכם שביתת נשק עם ממשלת ירדן. עיראק וסעודיה שאף הן השתתפו בשנת 1948 בפלישה לארץ ונכשלו — סירבו לכרות אתנו אפילו הסכמי שביתת נשק, והן מתמידות במצב מלחמה נגד ישראל. וכניסת צבא עיראק לירדן מערערת ביסודו הסכם שביתת הנשק שברתנו עם ירדן.

ירענו מומן כי הרודן המצרי יש לו אמביציות אישיות מרחיקות לכת להשתלט על כל ארצות ערב, כאשר השתלט ככוח על מצרים, והקרבתן הראשון למוימה אמביציונית זו הם שטחי ירדן. "בימים הטובים ההם", כשהיחסים בין בריטניה ובין מצרים היו תקינים, היה הרודן המצרי סבור, שיעלה בידו לקרוע בעזרת אנגליה, או לפחות בהסכמתה, חלק מהנגב הישראלי כדי לבנות גשר יבשתי בין מצרים ובין ירדן. מומן שהרודן המצרי גילה מגמתו האימפריאליסטית לגבי ארצות המזרח התיכון, ומגמה זו נתמכת על ידי כוחות חיצוניים העוינים לבריטניה במזרח התיכון — הולכת ומתגבשת כנראה מחדש התכנית לצרף את ירדן לעיראק. כניסה צבאית של מדינה עוינת שאין לה אפילו הסכם שביתת נשק עם ישראל, כניסתה לירדן, ולו רק למרות הירדן, מערערת את הסטאטוס-קוו באיזור ונוגדת לסעיף הראשון שבהסכמי שביתת הנשק. ממשלת ישראל מכבדת את הסטאטוס-קוו המבוסס על הסכם זה עם הממשלה ההאשמית. אולם שמירת ההסכם מותנית באיחפתו מצד ממשלה זרה ועוינת, וממשלת ישראל תשמור על חופש פעולתה אם הסטאטוס-קוו יופר, וכוח צבאי זר ייכנס לירדן.

בהתאם לקווי היסוד שאושרו בכנסת, תתמיד ממשלת ישראל לטפח יחסי ידידות ועזרת גומלין עם כל מדינה שוחרת שלום, מבלי לבדוק במשטרה הפנימי ומבלי לפגוע באינטרסים של אומה אחרת. היא תמשיך במאמצי לקשור יחסי ידידות עם עמי אסיה והפעל לחיזוק קשריה עם כל המדינות בהן שוכנים קיבוצים יהודיים, ותהדק קשריה עם כל הארצות המסייעות לבטחונה ולפיתוחה של ישראל ומאפשרות לקיבוצים היהודיים בתוכן להשתתף בכנין הארץ ולעלות אליה.

לפי קווינו אלה נקטה הממשלה בשורה של צעדים לחזק ולהדק קשרינו עם כמה מדינות — וכמה מהצעדים האלה היו לברכה רבה, אם כי בשעה זו לא אומדל על פרטיהם. כמו כן עשינו ונעשה מאמצים מיוחדים לקשור קשרי ידידות עם עמי אסיה ואפריקה, שהולכים ונעשים לגורם גדול ומתחזק בזירה הבינלאומית, וצעד חשוב בנידון זה נעשה בשליחות חברי-הכנסת משה שרת לבקר בכמה ארצות אסיה.

חברי הכנסת, נפוצה בינינו המימרה שאנו מבודדים. מימרה זו יש בה מן האמת ויש בה מן הכוזב. כמובן אחד אנו העם המבודד ביותר בעולם לפי טבע ברייתו, תולדותיו, מהותו הרוחנית ומעמדו בעולם ובאיזור הזה. אבל כמובן אחר יש לישראל ידידים ומוקירים במידה לא פחותה מאשר לעם אחר, ונתונה לנו ידידותם ואהדתם של כמה מדינות באירופה, באמריקה הצפונית והדרומית וגם באסיה, אם כי מבחינה פרמלית אין לנו בעלות-ברית. ואנו גם נהנים לא מעט מעזרה כנינית וחמירת בינלאומית. דוגמה בולטת היא העזרה שקיבלנו מארצות-הברית של אמריקה — במילוח ובמענקים. אנו עומדים עכשיו במשאומתן עם הבנק ליצוא ויבוא על מילוח גדול לצרכי השקיה, ובקרוב עומדת ליבוא הנה משלחת

צרכי הכלל על הצורך הפרטי של יחידים וגושים נתייחס איש לאחיו בכבוד ובאמון הדדי; נעזי לראות בעין פקוחה הקשיים והסכנות העומדים לפנינו ונאדיר רצוננו הנחוש להתגבר עליהם מתוך שותפות-אמת; ועל הכל — אם תפעם בתוכנו אהבת ישראל, זה המנוע המופלא המפעיל את בנינו ובנותינו היקרים המחרפים נפשם על הגנת חיינו, גבולותינו ועצמאוננו בלילות חרדה וגבורה ומסירות נפש.

אנו רוצים וזכאים לפעול, לעבוד וליצור במולדתנו בשלווה ובבטחה, כי פנינו לשלום. אבל אסור לנו לעצום עינינו מההתפתחויות המדאיגות באיזור, ממוימות הרודן המצרי ומתככי ממשלת עיראק, וגם לא מהשפעות נפסדות שמחוץ לאיזור. עלינו לעמוד על המשמר בעינים פקוחות, ברצון טוב, בראיית הנולד, בעוז החלטה ובכושר צבאי מוגבר. נדרש מאתנו מאמץ בטחוני עליון; הוא כפוי עלינו על-ידי גורמים חיצוניים וכוחות עוינים. אנו עומדים אולי לפני הכרעות ומאורעות גורליים. נעמוד הכן מלוכדים, — וצור ישראל לא יכזיב.

היו"ר י. שפרינצק:

הישיבה הבאה בשעה 20.00.

הראגות החמורות של הבטחון, אשר לא יפסקו בנקל ובמהרה, והן עכשיו בעלות עדיפות ראשונה בצרכינו, אסור שיסיחו דעתנו אף לרגע מהמשימות והיעודים החיוביים שהם נפש חוננו המשיחי. פיתוח הארץ והפרחת השממה, קליטת העלייה ומיווגה, טיפוח המדע, החכמה והתורה, חינוך הדור הצעיר והכשרתו החלוצית, העלאת כושר עבודה, פרוינה וטיבה, חהירה נאמנה לעצמאות כלכלית, כלומר להתפרנס אך ורק מיגיע כפינו ולהשתחרר מזיקה לעזרה חיצונית, הסרת המ' חיצות העדתיות ואיחוי קרעי השבטים, הגדלת הילודה ושקידה על בריאות העם, עקירת שכונות העוני והנחלת הלשון העב' רית ומינימום תרבותי וכלכלי לכל העם, הקמת משטר של צדק חברתי וחירות אנושית — כל אלה הם לחם חוקנו יום יום, הם דרושים לגופם והם גם מחזקים בטחוננו ומקיימים מדינת ישראל.

ושומה עלינו לא רק לקיים אותה אלא להפוך אותה לאבן שואבת לכל בית ישראל, ודבר זה לא ייבצר מאתנו אם נודיין כולנו ברצון טוב ונישא עול המדינה באהבה; נטה שכם לאחים השבים אלינו מגלויות מרובות; נדע לעבוד בשקידה ובחריצות ולנהל משק ביעילות וחסכון; נמלא חובתנו באמונה, כל אחד מאתנו לפי יכולתו, לפי כשרו ולפי אמצעיו; נעדיף

הישיבה ננעלה בשעה 17.42.